

זהב יצני ואלמדה

אוצרות דעת, נטפי חיוזוק ופרקי הדרכה מלווקטים מאוצר שיעוריו של הגה"ח רבי שמעון שפיצער שליט"א

המלחמה – שעת מבחן! תפקידנו בעת הזאת: להתחזק בביטחון בה' יתברך!

מאמר מיוחד לרגל המצב השורר בארץ הקודש!

ונמצא להלכה למעשה, שאם הגיעה לאדם בשורה רעה על איש פלוני שנפל קרבן במלחמה או אם הגיעה לו הדיעה על מספר גבוה של קרבנות שנפלו במקומות שונים, ככל שלא יתן לכל אלה להשתלט על מחשבתו, אלא יכניס תחתיהן מחשבות של אמונה ובטחון ויאמץ את לבו כי הנה בוודאי יושיע אותנו הקב"ה מכל פגע רע, יקיים בכך מצות הבטחון שהיא מצות עשה דאורייתא, ולדעת רבינו יונה מקורה בפסוקים אלו שנאמרו על שעת המלחמה!

לא תוכל להתעלם

אמנם כן, כאן תתעורר השאלה: וכי אפשר שרצון ה' שנתעלם מן המציאות? הלא רצונו בוודאי שנכיר במציאות ונתבונן בה, הן כדי שנתעורר על ידה בתשובה והן כדי שנדע להזהר בכל מיני זהירויות! התשובה פשוטה, אך יש ליתן עליה את הדעת: הנה כל דבר המתרחש בעולם, חוץ מן החלק הנראה בזה העולם, יש לה גם את המציאות האמיתית כפי שהיא ידועה בעולם העליון, ואם כפי שהדבר משתקף בזה העולם הוא מעורר בהלה, אין זה מכריח שבעצמותו הוא דבר המפחיד. והרי זה דומה לילד קטן שרואה את אביו רץ במהירות גדולה ונבהל בחשבו שהוא בורח מן הדוב שיצא מן היער, אך בסוף מתברר לו שלא דובים ולא יער, אלא אביו רץ לדבר מצוה.

והנה החלק הנראה בזה העולם בוודאי נוגעת לאיש היהודי בשביל דרכי העבודה שלו, דהיינו כדי שיוסיף להתפלל אל הקב"ה ויתחנן בפניו עליו ועל זרעו ועל כל בני משפחתו, וכדי שיחזק את לבו בבטחון בה', וכדי שיקפיד בהנהגתו שלא להינזק, ולדאוג גם עבור אחרים וכן הלאה. הוי אומר: על מנת שידע האדם מה עליו לתקן ובמה עליו לעסוק מצד עבודתו, עליו להסתכל על החלק הנראה בזה העולם ולהתנהג על פיו. אבל בבואו לאמץ את לבו בבטחון בה', אזי עליו להתבונן במציאות האמיתית ולשים את כל המראה החיצונית כפי שהיא בזה העולם לשחק ולקלס.

מבואר מדברי רבינו יונה, שהציוויים שנתנה התורה לשעת המלחמה, אינם מוגבלים לשעת המלחמה דווקא, אלא נכונים הם לכל זמן בו המצב נראה מפחיד מאוד ומבהיל את הלב, כי כל אדם באופן פרטי מִצָּוָה אֶזְלֵה־סִיר את הפחד מליבו על-ידי חיוזוק בטחון בה' שבוודאי יושיע אותו ויצילנו גם בשעה קשה זו מכל צרה וצוקה, ושעת המלחמה היא רק דוגמה למצב כזה.

אל תיראו ואל תחפזו

והנה הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל הוסיף על כך תוספת חשובה, וזה לשונו (הלכות מלכים פ"ז ה"ו): "מאחר שיכנס בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד... וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו, עובר בלא תעשה, שנאמר (פרשת שופטים כ, א) "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם".

מבואר מדברי הרמב"ם שהציווי הוא שלא להתבונן בכל אותן ציורים שאנשים היוצאים במלחמה בדרך כלל מעלים בדמיונם, כגון על חללים רבים שנפלים במלחמה וכדומה, כי אם יעלה ציורים אלו בדמיונו, בעל כורחו יפחד, ואז לא יועיל לו מה שנאמר לו שלא יפחד. אומרים לו ליוצא למלחמה: "זכור שהקב"ה צוה אותך לצאת למלחמה, בטח בו ואל תעלה בשום אופן בדמיוןך את כל אותן תמונות של נופלים בקרב, ואם תבוא אליך הבשורה על פלוני שנהרג וכדומה, אל תתבונן בכך, אלא תסיח דעתך מכך ותמשיך להלחם בחירוף נפש".

היוצא לנו מדברים אלו שאנו מִצָּוִים שלא להעלות בדמיונו תמונות שעלולות לעורר בלבנו הפחד. והלא כך אמרו חז"ל "ולא תתורו אחרי לבבכם - זו מינות", והיינו כי גם אם כבר עלה במחשבתו של אדם איזו מחשבה של פחד, יש לו להתעלם ממנה ולא ללכת אחריה (בדומה לאיסור שלא לתור אחרי העיניים שפירשו המפרשים שלא ללכת אחר המראה שנקלט בעין, אלא להתעלם ממנו).

*למצוה גדולה בוודאי ייחשב לעסוק בימים גורליים אלו - אשר מלחמה גדולה משתוללת בארץ הקודש - בענין האמונה והבטחון בבחינת "ללמוד וללמד לשמור ולעשות", והרי זה כמעלת לימוד ענייני חג בחג, ובוודאי נזכה לסייעתא דשמיא גדולה הן בחלק הלימודי והן בחלק המעשי.

~ א' ~

לא להיבהל

הנה רבינו יונה בחיבורו "שערי תשובה" (שער ג אות לא-לב) הביא שני פסוקים המדברים בענין היציאה למלחמה, הפסוק הראשון הוא: "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם" (דברים ז, יז-יח), והפסוק השני: "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם" (שם כ, א). וכתב רבינו יונה שפסוקים אלו באו ללמדנו, שאם נעמוד בפני מקרה שבהם לא נדע לשיט עצות בנפשנו ונרגיש בדוחק ובלכול גדול, לא ניבהל, אלא תהיה ישועת ה' בלבבנו ובטח עליה! ויותר מזה כתב רבינו יונה בפירושו על ספר משלי (פ"ג פכ"ז) וזה לשונו: "עוד יחייב ענין הבטחון, שידע האדם עם לבבו כי הכול בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל, וזאין לשם מעצור להושיע ברב או במעט" (שמואל - א ד.י). וגם כי צרה קרובה, ישועתו לבוא קרובה, כי כל יוכל ולא יבצר ממנו מזימה... על כן יבטח על השם יתברך בכל צרה וחשיכה, וידע באמת כי הוא רב להושיע מכל צרה, וישועתו כהרף עין, ועל כן יקוה לישועתו גם אם החרב מונחת על צוואר האדם, כענין שנאמר: "הן יקטלני לו איחל" (איוב יג, טו), והיא תוחלת אצולה מן הבטחון שהזכרנו! ועוד שם: "ולא ישים לבו לפחד המכה, ויוסיף יראה לשם ותקוה ותוחלת אליו..."

* נאמר בעבר, לפני כמה שנים, בעת אחד מ'מצבי המלחמה' שהיה בארץ ישראל. והדברים נכונים ופים לשעתם, ופי כמה תקפים הם לעת הזאת.

הרעיונות

הקב"ה הוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, וכמו שהביא מלחמה זו לעולם, ולו היית שואל לפני כשבוע ימים, לא היה אחד בעולם שהיה יכול לומר לך שכך זה ייראה היום, כן הוא יכול לסלקה מן העולם ברגע אחד, שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות. איך? אינני צריך לדעת איך! אבל מאמין אני שהקב"ה יכול לעשותו...

אשר פיהם דיבר שוא

ובכן, נדבר כעת מכמה נקודות אשר יוכיחו לנו שההשתקפות החיצונית איננה המציאות האמיתית, ואלו יעזרו לנו לקיים את הציווי "לא תירא מהם", ושלא להשבר ברוחנו, אלא להיפך, להוסיף ולהתחזק ולעשות את כל המצוות הנוגעות לתקופה זו בשמחה גדולה ועצומה.

ונפנה לזאת ראשונה: הנה שומעים אנו לפעמים איך מספרי הנפגעים הולכים וגדלים מיום ליום, ואיך בכמה מקומות יצא הכול מידי שליטה כאשר אנשים רבים נפלו שם שדודים ואין עוזר, וכן אנו שומעים עוד על מספרים ממספרים שונים אשר טבעם לזרוע אימתה ופחד בלב. אולם אם נתבונן לעומק בכל זה, נסיק מזה דבר אחד בלבד, והוא שכל המומחים למיניהם אין להם מושג מה קרה ואיך זה קרה, ודווקא מפני שאין להם צל צלו של מושג בזה, לפיכך הם מדברים מבוקר ועד ערב על דברים שונים והשערות שונות, כי זהו הדבר היחיד שהם יכולים לדבר ברבים.

הודאת בעל דין

יתירה מכך, הלא המידע שהם מפרסמים לוקים בחוסר הבנה עצום. ואם נרצה, הלא הם עצמם מודים בכך, שהרי אומרים בפה מלא שאינם יודעים איך קורה דבר כזה, המידע שיש להם בידיהם, הם רק חלק קטן מתמונה אחת גדולה שאין מי שמכיר אותה על נכון.

ומעתה התמיהה היא עלינו: מדוע אנו נבהלים כל- כך ממה שהם מספרים? הלא מה שהם מספרים אינם מגלים כלום אלא על כך שהאנושות עומדת בחוסר ידיעה מוחלט בנוגע למלחמה, ואם אמנם עלינו ללמוד לפי מה שנראה לעין איך לתקן את מעשינו ואיך להתנהג כדי שלא לינוק ושלא להזיק, עם כל זה אנו יכולים ללמוד על-ידי התבוננות מעמיקה שהתמונה איננה ידועה לאנושות ושאין לנו תלות במידע שמפיצים המומחים השונים ומציפים את רגשות לבנו!

לא להיסחף אחר הרגש

עוד עלינו לדעת שרגשות הלב מסמים את העיניים. לב האדם מתעורר בפחד בדרך כלל רק מפני שמתעוררים בו רגשות בלבד, ולא מחמת המציאות האמיתית. דוגמא לדבר: אם יראה האדם חולה פצוע מלחמה שוכב על ערש דוי ומפרפר בין חיים למות, יתעורר בו פחד גדול ויהיר מאז את כולם שלא לצאת מחוץ לפתח הבית ולהקפיד שלא להוציא אפילו את האף מבעד לחלון. אך כאשר יעבור יום או יומיים ותמונת החולה החרוטה בזכרונו תיחלש מעט, ועוד זאת תגענה לאזניו השמועות על כמה וכמה אנשים שהחלימו מן הפגיעה, ועוד כהנה וכהנה שמועות מרגיעות, כי אז גם פחדו יתמעט.

וכיון שנדע שלא מה שרגשותינו מספרים לנו הוא האמת, ממילא נשכיל להבין שאין עלינו להבהל מהם כל-כך. ואם אמנם לענין הזהירות שלא להסתובב במקומות מסוכנים, אכן יש לנקוט במשנה זהירות, וכפי שנתבאר בתחילה, מכל מקום לענין הפחד, יש לזכור שהמציאות איננה כפי שהיא משתקפת כאן וכפי שהרגשות מספרים לנו, אלא היא מתנהלת בהשגחה פרטית ועל כן אין מה לפחד.

המלחמה תחלוף בלעזימת שבאה

והנה עוד דבר שמעורר פחד בלבותנו הוא המחשבה שאין למלחמה זו סוף ברור, שהרי יש האומרים שיקח זמן רב עד שיכניעו את האויבים, ובינתיים אין סופה נראית, שהרי גם אם תבוא אל קיצה, יכולה היא שתבוא ברגע אחד שוב, וגם אם יירגע בחזית אחת, עלולה היא להתעורר שוב בחזית אחרת.

אכן מיסודי הבטחון הוא שלא לחשוב באופן זה, שהרי

הקב"ה הוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, וכמו שהביא מלחמה זו לעולם, ולו היית שואל לפני כשבוע ימים, לא היה אחד בעולם שהיה יכול לומר לך שכך זה יראה היום, כן הוא יכול לסלקה מן העולם ברגע אחד, שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות. 'איך? אינני צריך לדעת איך! אבל מאמין אני שהקב"ה יכול לעשותו...'

לא הכול תלוי במלחמה

עוד חשבון אחד יש שעלינו לתת עליו את הדעת ולהרחיב בו מעט: הנה אתה מדבר היום עם בני אדם ושואל אותם אם חוץ מהמלחמה יש עוד דבר בעולם, והתשובה שאתה מקבל מהם היא שאין, אין שום חדשות בעולם מלבד המלחמה, כאילו כל העולם נעצר.

והאמת היא, שאין הדבר כן. בוודאי יש עולם ומלואו מלבד המלחמה, תינוקות נולדים, האמהות מבשלות ומנקות, האנשים יוצאים ללמוד ולהתפלל וכן הלאה. הקב"ה אינו חפץ שנהיה עסוקים כל היום במלחמה, ושהמוח והלב יהיו שקועים אך ורק בזה. הוא רוצה לשלל היותר נבר על אודות המצב פעם או פעמיים ביום, ובכל שאר הזמן נעסוק בתורה ותפילה, ובחינוך הילדים...

מן העבר אל העתיד

יתירה מכך, הלא כיהודים אין אנו חיים את ההווה בלבד, אלא גם את העבר. כל אימת שאנו באים להתחזק, אנו

מביטים על העבר ורואים כמה הטיב לנו הקב"ה עד היום ומזה אנו מבחינים שייטיב לנו גם להבא. כשאנו פורסים לנגד עינינו גם את העבר ומתדבקים בטובותיו של הקב"ה, אנו מבינים "כי רגע באפיו חיים ברוצנו", רוצה לומר, הגם שנדמה לנו כאילו יש חרון אף, אין זה אלא רגע אחד, אבל "חיים ברוצנו", הקב"ה רוצה להטיב לנו הטבות נגלות בכל עת.

יסוד זה עיקר הוא מעקרי הבטחון, ולדעת הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א הוא נלמד מן התורה, וזה לשונו (קונטרס ספר הזכרונות, מצוה ראשונה): ויראה לי שבתורה בא על הענין הזה ביחוד גם כן מצוות עשה במקום אחר, והוא מה שנאמר (דברים ח, ב-ג) "זכרת את כל הדרך וגו' למען ענותך וגו', ויענך וירעיבך וגו', למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". יראה שענין מצוה זו הוא הבטחון, לענין בענין בתכלית הענין שאין לו מה לאכול, יש לו לזכור ממה שעשה לישראל במדבר כן למען ענותך וגו' שיגיע לשלימות האמונה בהשגחה שהכל מהשם יתברך.

וזה לשון מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל (נפוצות ישראל, פ"ד): "ועיקר הכל שיראה להתחזק במדת הבטחון וייוושע על ידי זה, כמו שנאמר (משלי כ, כב) קוה לה' ויושע לך, ואמר חז"ל (מנחות כט, א) כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב. והנה העצה לחזק נפשו בענין זה הוא שיתבונן תמיד על זמן העבר מימי חייו כמה עשיריות שנים חיה עד כה ובחסד השי"ת לא היה חסר לו אפילו יום אחד מאכילה ושתיה ומלבוש וכדומה, המשך בעמוד ד' ← ואם כן מה לו לדאוג על זמן של

'איבר את פרנסתו בשל המלחמה' - האמנם?

יסוד נוסף באמונה: על האדם לזכור תמיד מה היא הסיבה ומה הוא המסובב. כשרואים בן אדם נפטר מן העולם, אומרים: 'הוא מת מהמלחמה'. כשרואים בן אדם מאבד את פרנסתו, אומרים: "הוא איבד את פרנסתו בהשפעת המלחמה". אמירות אלו גורמות לבני אדם לחשוב שכל מה שנעשה הוא בגלל מקרה הטבע, זה מות בגלל המלחמה, זה איבוד את פרנסתו בגלל המלחמה...

השקפה עקומה! זה שנפל או נפצע במלחמה הוא בגזירת הבורא יתברך שמו, ובוודאי גזר עליו כן לטובתו, אם כדי שתהיה לו כפרת עוונות ויבוא צח ונקי לעולם העליון ואם כדי שיתחזק גופו כשיבירא יותר משהיה קודם לכן, ואם בגלל מאות סיבות אחרות, והרי כן כתב הרמב"ם בפירושו על פרק תשיעי דברכות, שמטעם זה יש לו לאדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, מפני שאינו יודע סופו של דבר שהוא בוודאי לטובה.

ברור הדבר כשמש, שהקב"ה הביא עליו את הפגע הזה, אלא שהשתמש לשם כך במלחמה. בעבר כשרצה הקב"ה להביא חולי על האדם, היה מביאו על-ידי מחלה אחרת, וכיום שהוא רוצה להביא חולי על האדם, הוא מביאו על-ידי מלחמה.

לענין הבשר נראה כאילו זו היא הסיבה, אבל באמת איננה הסיבה כלל. טלו לכם דוגמא מאדם שחי את שנותיו בטוב ובנעימים וכבר הגיע לזקנה מופלגת, והנה הוא נפגע במלחמה ונסתלק מן העולם. איש זה נתוסף מעתה לרשימת הנפטרים מן המלחמה וכל העולם נתקף בבהלה. המלחמה גבתה קרבן נוסף – עוברת הבשורה. מי אמר לכם זאת? זה שהאיש נפטר אינו בגלל המלחמה, אלא בגלל שהגיע לסוף ימיו, ואלמלא המלחמה, היה מסתלק מן העולם על-ידי סיבה אחרת. ואכן הקב"ה בחר בכוונה לסלק מן העולם על-ידי מלחמה זו מפני שהוא רוצה שייראה בעולם כאילו זו היא הסיבה, אבל באמת איננה הסיבה!

למה נפל המטוס?

חייבים אנו לזכור, שכל קושי שעובר עלינו בתקופה זאת, אינו קשור למלחמה, אלא הקב"ה מביאו עלינו בגלל שהוא רוצה לנסותנו בדבר זה לטובותינו. אם זה אלו שצריכים להיות ב'מרחב מוגן', אם זה אלו שאינם יכולים לצאת מהבית וקשה להם הדבר, אם זה אלו שצריכים לשהות עם בני ביתם וקשה להם הדבר, ואם זה אלו שמאבדים את פרנסתם, הכל הוא מאת ה', ואם בימים כתיקונם הקב"ה לוקח פרנסתו של אדם בדרכים אחרות, כיום בחר לעשותו על-ידי המלחמה. אבל מה החילוק איך הוא עושה זאת? כשהוא מכה את בנו, וכי חילוק יש אם הוא מכה אותו במקל או בחגורה?

ואם כן הוא הדבר, מובן שעלינו לשוב אל ה' ולהתחזק באמונה ובבטחון, בתפילה ובהודאה ובשמחה, אך בשום פנים ואופן לא לשים כל-כך את לבנו אל המקל!

מרן ה'חזון איש' זצ"ל אמר: אנשים חושבים שמפני שנפל המטוס, נפלו עמו כל נוסעיו ונספו. טעות גדולה היא בידם! ונהפוך הוא, כיון שהיו הנוסעים צריכים ליפול ולמות במיתה משונה, ממילא נפל המטוס יחד אתם.

זהו היסוד, בני האדם אינם מתים ואינם נעשים חולים ואינם מאבדים את פרנסתם בגלל הקורונה או המלחמה, אלא מאחר ונגזר עליהם לטובתם שיקרו להם אלו, סלל הקב"ה דרך איך לעשות הכל בבת אחת באופן שיגיע לכל אחד מנת חלקו!

כל אחד וסיבתו

ומזה נבוא להבנה שכאשר דבר כזה קורה בעולם, מדובר באלפי אלפים סיבות אשר האחת אינה קשורה בהכרח לשניה. ואע"פ שלאדם הפשוט נראה שסיבה אחת לכלום, והיא ה'מלחמה', אין הדבר כן כלל וכלל, אלא כל אחד שמגיע לו איזה היוק יש לכן סיבה פרטית, כי כל אדם יש לו השגחה פרטית. ואם אמנם יתכן שישנה סיבה שגורמה למידה מסוימת לשלוט בעולם, מכל מקום כל אחד יש לו סיבה המיוחדת רק לו אשר היא הקובעת כמה ינוק וכמה עגמות נפש תהיה לו.

הנה בא אדם וסיפר בבהלה: 'ברחוב פלוגי ישנם כמה וכמה נפגעים'. מיד התקוממו עליו יודעי הדבר ואמרו לו: 'מה אתה מעררב? הלא כמה וכמה מהם לא נפגעו ממלחמה זו! אחד מהם סובל על לבו מאז ומעולם, ואחד יש לו סתם חולי ברגלו...'

להתוודע ולהגלות שכן הוא ממש גם אם באמת כל הנפגעים סובלים מאותו מום, מה אתה מעררב? הרי אין שום קשר בין זה לזה! כל אחד נפגע מחמת סיבה אחרת לחלוטין כפי שגזרה עליו ההשגחה...

וכשכל אחד ואחד מאתנו ישריש דבר זה היטב בלבו, ממילא יבין שאם נגרם לו איזה היוק או עגמת נפש, אין לו חשבון אלא עם אביו שבשמים, ולא עם כל מה שמתחולל בחוץ!

מה הקשר בין חטא המרגלים למצות ציצית?

מצות ציצית – מהות המצוה וסגולתה!

מאמרי חז"ל בחומר האיסור לגרום פירוד לבבות". עונה לו ראובן: "מאמרי חז"ל טובים לבעלי המדרגה או לבעלי ההון; היות שאינני לא זה ולא זה, לכן אלך לי לבית הדין ויקוב הדין את ההר". ידידו הטוב מזדעק: "הלא חז"ל אמרו שלא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה, והיינו מפני שאמרו יקוב הדין את ההר ולא הלכו לפנים משורת הדין!"...

שוב עונה לו ראובן: מה לעשות ואין לי חמשת אלפים דולר ליתן לו (אמנם רק אתמול עשה ראובן בר מצוה לבנו בחמש עשרה אלף דולר, אבל לשכנו אין לו...). אני מאמין במה שאתה אומר לי, אבל מה שאתה מציע לי כעת הוא, להיפרד מחמשת אלפים דולר בשביל השלום; לזה אינני מסוגל...

בא ידיד אחר שזקנו הבוהק ניכר היטב ואומר לראובן: ראה נא חברי הטוב, לא כדאי לך ללכת עם שכן עד הסוף, עדיף לך להתפשר אתו. הנך רואה את זקני הלבן?! חציו הימני הלבין בגלל המריבה שניהלתי עם פלוני, חציו השמאלי הלבין בגלל המריבה שניהלתי עם פלוני, והשערות הבודדות שנותרו שחורות בתוכם, הוא בגלל שכבר למדתי לקח ונזהרתי שלא להישאב למחלוקת עם פלוני שכמעט נשאבתי בה. אני מבטיח לך שאם תריב עם שכן כדי לחסוך את החמשת אלפים דולר, תפסיד הרבה יותר, הן בממון והן בגופו, והרי לא תוכל לראות אותו בבית הכנסת ותצטרך להחבא ממנו בלכתך ברחוב. כדאי לך שתתן לו את החמשת אלפים דולר, ואחרי יום או שבוע תשכח מזה...

ההבדל בין הידיד הראשון לידיד השני הוא, שהראשון דיבר אל ראובן באופן של שמיעה ולכן לא הועילו דבריו, כי ראיית עיניו שבשביל השלום יצטרך להפריד עכשיו מחמשת אלפים דולר, גוברת על השמיעה. השני לעומתו דיבר אליו באופן של ראייה, אתה מחפש תענוג?! אם תוותר תוכל לקבל יותר תענוג! אתה מחפש כסף?! אם תוותר תרוויח יותר כסף! ובשל כך גדולים הסיכויים בהרבה שדבריו ישפיעו על ראובן להימנע מן המחלוקת.

אמור מעתה: עבודת האדם היא להשריש בקרבו במחשבה דיבור ומעשה ובכל מיני האופנים שבעולם, שמה שענינו מספרות לו אינו אמת. עליו להחזיר בלבו ההכרה שהללו לא יביאו לו תענוג אמיתי, ורק האמת הכתובה בתורה תביא לו תענוג אמיתי.

העבודה למעשה

העבודה היא שיש לנו להציע לאור כך, הוא בכמה אנפין: א. להתפלל שהקב"ה יאיר את עיניו. ב. להזכיר לעצמו בכל מיני אופנים שהנראה לעין אינו האמת. ג. להסתכל על העבר שלו ולראות שכל אימת שהלך אחר מראה עיניו נכשל וכל אימת שהלך עם התורה עלה והצלח. ד. לומר פרשת ציצית ככוונה ולהסתכל בציצית כי בוודאי יש בהם גם ענין סגולי להגביר את הכוח בראיית האמת.

ושנן בכל עת, תזכיר לעצמך שוב ושוב, כמה נפלאים היו חייך באותן תקופות שהיית נקי מכל וכל, והתפלל ללא הרף שהקב"ה יאיר את עיניך, כך שהדבר לא יהיה אצלך בגדר שמיעה בלבד אלא בגדר ראייה, וע"כ תזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות!

הידיעה בלב, נתקשה מאוד ללכת אחרי הידיעה כנגד מה שנראה לנו בעין.

הלא כך אמרו חז"ל "לא תהא שמיעה גדולה מראיה", ולכן אם יהיו כל המצוות מסורות בידינו רק על ידי שמיעה, לא נוכל לעמוד כנגד השקר הנראה לעינינו כיון שהראיה משפיעה על האדם יותר מן השמיעה. לפיכך נתן לנו הקב"ה את מצות הציצית, שבה תלויות כל תרי"ג המצוות, ובכך הפך את כולן משמיעה לראיה.

הוא אשר ראינו בדברי ה'חידושי הרי"ם', אלמלא דבריו ואלמלא דברי ה'אור החיים' הקדוש, היינו סבורים שמצוות הציצית באה לסייע לאדם רק שלא ילך אחר הראיות האסורות. והנה גילו לנו הצדיקים שהוא נכון כלפי כל הראיות שיש בהן סתירה עם אמותות התורה. המרגלים עמדו בפני סתירה מוחלטת, מצד אחד הקב"ה אמר להם שהיא ארץ זבת חלב ודבש ומצד שני ראו דבר שונה בתכלית. מצות ציצית היא הישוב לסתירה זו. אם האדם מקיים את מצות הציצית באופן הראוי, הרי היא גורמת לו לזכור את מצוות ה'!

”רק אתמול
עשה ראובן
בר מצוה לבנו
בחמש עשרה
אלף דולר, אבל
לשכנו אין לו...”

מה בין שמיעה לראיה?

אכן כאן אנו באים אל השאלה המתבקשת: איך תגרום הציצית להפוך את מצוות ה' משמיעה לראיה? ובאופן אחר: מדוע אנשים רבים אינם נמנעים מלעשות מעשים כנגד רצון ה' אע"פ שהם לבושים בציצית?

והתשובה היא, שכמו בכל המצוות, גם מצות ציצית, אם מקיימים אותה כמצוות אנשים מלומדה בלבד, הגם שהיא שומרת על האדם לפי ערך, איננה נעשית כמעין הנובע, ורק אם מרבים לחפור בה כמו שחופרים באר, אזי מימיה עולים ומשקים את נפש האדם.

ובכן, משנצטוונו במצות הציצית, נצטוונו להרגיל את עצמנו לראות את האמת בעינינו ולא להשאיר אותה בידיעה שבאה מתוך שמיעה, וזו היא העבודה המוטלת עלינו.

נבאר בדרך משל: ראובן יש לו סכסוך עם שכנו. בא אליו ידידו הטוב ואומר לו: "כדאי לך שתתפשר עם שכן ותתן לו חמשת אלפים דולר, כי כך מלאים

הנה פרשת שלח מתחילה בפרשת המרגלים ומסתיימת בפרשת ציצית. כתב על כך ה'חידושי הרי"ם' ב"ספר הזכות" [ספר זה כתב בעצם כתי"ק, וזה לשון קדשו בדף השער: "בעזה"י, ספר הזכות, שעל פי רוב הוא לימוד זכות, וגם שיה' לי לזכות לפני השי"ת שאזכה לשוב בתשובה שלימה בתוך בנ", וממילא יתעורר תשובה בלב כל הנלווים הרהורי תשובה כראוי, שיתקיים כל כנס' שהוא לשם שמים סופה להתקיים"] ששתי אלה שייכות זו לזו, כך שפרשת שלח נעוצה סופה בתחילתה.

ואלו דבריו: הציצית נועדה להזכיר לנו שלא נתור אחרי לבבינו ואחרי עינינו. האדם מתהלך לו בעולם ורואה בעיניו מה שרואה באופן גשמי ונמוך, עד שלבו מתחיל לספר לו שיוכל לקבל ממנו תענוג. לכן ציוה אותו הקב"ה ללבוש ציצית, מפני שסגולת הציצית להזכיר לאדם את האמת, ועל ידי כך ינצל מללכת אחרי השקר הנראה לעין - "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

המרגלים בהגיעם לארץ ישראל, מצאו שם אנשים ענקים ופירות גדולים - דברים מתמיהים שכמותם לא ראו מעולם. ובראותם זאת, אמר להם לבם שאיננה ארץ הראויה למגורים. ובאמת היו צריכים לתרץ לעצמם שעניניהם מטעות אותם, כי אחרי שאמר להם הקב"ה שיכנסו לארץ חמדה טובה ורחבה ושיעלו שם על במותי ההצלחה הן ברוחניות והן בגשמיות, לא יתכן שמה שרואים בעיניהם הוא האמת. ובכן, אילו היו המרגלים לובשים ציצית, היו נזכרים על ידי ראיית הציצית שלא לתור אחרי לבבם ואחרי עיניהם...

נמצא שהציצית היא תיקון לחטא המרגלים, והוא נוגע לכל אחד מאתנו. כל אימת שהאדם רואה דבר מה שהוא סתירה לאמונתו, יסתכל בציציתו ויזכר שמה עיניו רואות הוא שקר והאמת כתובה בתורה!

הציצית גורמת

והנה ה'אור החיים' הקדוש כתב פירוש נפלא על הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם", שיש בו כדי להשלים יסודו של ה'חידושי הרי"ם', וזה לשונו הקדוש: "פירוש, לצד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקת בו [כך אנו רואים במציאות, שחוש האדם כובשים אותו כליל וגורמים אצלו התפעלות גדולים. ואפילו חוש הריח, אם יריגש למשל האדם ריח של מאפים טריים יתפעל וישכח באותה עת מכל חובותיו, וכל שכן שחוש הראיה כובשת את האדם כמו שסיפר לי יהודי, שבעבר לא היה מתחבר לדברי תורתו של משפיע פלוני (כאן נקב בשמו של אחד המשפיעים הדגולים), עד שנסע פעם לשבות אצלו, וכיון שראה את עבודתו, התחבר אליו, ומאז ואילך הוא מאזין לדברי תורתו ומקבל ממנו תועלת גדולה בעבודת ה']. ומצות המלך היא ציווי עשות היפך הרצון הטבעי ושנוא הערב המורגש [כלומר, להמנע מלעשות את מה שענינו רואות ולבו חושק], ומן הנמנע שיעמוד בדבר, אלא בהערת סימן עבודתו [כלומר, על ידי שיראה בכל עת הסימן שהוא עבד המלך], הוא יכופהו להפך אשר עינו ולבו שם יחפץ [זה מה שיעזור לו לעשות ההיפך ממה שענינו ולבו חושקים]".

מבואר מדברי ה'אור החיים' הקדוש, שהקב"ה נתן לנו ככוונה תחילה דבר גשמי (פי"ח) שנביט בו בכל עת ונזכר על ידו שאנו בני מלך, כי אם תהיה לנו רק

להבא שאינו יודע מספר ימי חייו אפילו על יום אחד, מסתמא כשם שעזרו הש"ת ברחמי עד כה, יעזרו גם כן מעתה ולהבא."

לכבוד ב'ה'

נקודת היסוד היא שעל האדם להזהר שלא לצמצם את ראייתו לכאן ועכשיו, אלא ירחיבה גם אל העבר, ואז יראה כמה טובות עשה עמו הקב"ה גם אמתול גם היום, ויגלה שיש לו דבר אחד בלבד שהוא מתקשה בו, וכל השאר אינו אלא טוב נגלה.

כשהאדם מרחיב את ראייתו בזה האופן, הרי הוא מתדבק בחסדו של הקב"ה, ואז ממילא הקב"ה משפיע עליו חסדו, וכדאיתא כן מהבעש"ט הקדוש בספר "כתר שם טוב" (אות רל) בזה הלשון: והבוטח בה' חסד יסובבנו (תהלים ל"ג, ז), וכשהוא להיפך, שהוא מתיירא תמיד ממידת הדין ומהעונש, אז הוא מדבק את עצמו בדינים, וח"ו שלא תבוא לו רעה, כמו שנאמר (ישעיהו טו, ד) ומגורתם אביא להם, שבכל מקום שאדם חושב, שם הוא מתדבק, ואם מחשב בדין הוא מתדבק בדין, וכשהוא בוטח בחסד, שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנו, ותמיד יטמין את עצמו בהש"ת!

אמור מעתה: כשרואים אנו שהמצב מפחיד, עלינו לדבר מחסדו של הקב"ה, לספר על טובותיו וכך נדבק את עצמנו במדת החסד שלו. ומסיבה זו ציונו הקב"ה "לא תירא מהם", דהיינו שנסחית את דעתנו מכל החשבונות השונים שעושים המומחים על-פי ראיית עיניהם הקצרה, כמו שנתבאר לעיל, כי חשבונות אלו מדבקים את האדם במידת הדין, אלא תחת כל החשבונות האלו, נזכור שאנו נתונים בידיו של הקב"ה ושהוא טוב ומטיב וגם עכשיו בוודאי ייטיב לנו, ובזה נקיים את מצות הבטחון ונדבק את עצמנו למידת חסדו של הקב"ה, אשר זה רצונו מאתנו, כי כל חפצו להשפיע עליו חסדים.

ואע"פ שמצד אחד נראה הדבר קשה לקיים מצות הבטחון לאשורה בימים אלו, שהרי בכל עת נכנסים במחשבות מחשבות של פחד שמקורם ברחוב, מכל מקום זהו הזמן לקיים מצות הבטחון לאשורה, ואדרבא, ככל שאנו צריכים להלחם עם המחשבות המתחמקות מבחון ולאמץ את לבנו בבטחון בה', כך אנו מזדככים יותר על-ידי מצוה זו.

ואכן בימים אלו לא די לומר "אני מאמין" פעם אחת ביום, אלא צריך לאמרו כמה פעמים, וכן כדאי מאוד להרבות באמירת פסוקי תהלים, בהם באים לידי ביטוי כל התלאות הרבות שעבר דוד המלך ע"ה ואיך חיזק את לבו בבטחון בה', ועל-ידי אלו נוכל בע"ה לעקור מאתנו את כל המחשבות החולות.

עלינו לזכור שאנו קרובים מאוד אל הפחד, הן מפני שהרוח ברחוב זורע פחד וחרדה, והן מפני שאנו עצמנו זקוקים לדעת עכ"פ מעט מן המציאות כפי שהיא משתקפת בזה העולם כדי שנדע מה לתקן ובמה להזהר, ועל כן עלינו להיות זהירים מאוד על מנת שהידיעות המגיעות לאוזנינו ישמשו רק לעבודת ה' ולא להכניס באנו ח"ו ניצנים של פחד!

בטחון בלי חשבונות

והנה כפי האמור, מיסודי הבטחון הוא להיות בטוח שהקב"ה ייטיב לו וכפי שהביא החידושי הרי"ב בחיבורו על התורה מהרה"ק הרבי ר' בונים מפרשיסחא זיע"א שזהו 'בטחון' מלשון 'בטח', שבטח יהיה טוב. ואם ישאל האדם הלא עוונותיי גרמו ואיך אוכל לבטוח שהקב"ה ייטיב לי, על שאלה זו השיב החידושי הרי"ב, שאם יתבונן האדם, יראה שגם למה שהטיב לו הקב"ה עד כה לא היה ראוי, ואם כן יאמר האדם לעצמו: כפי שנתן לי הקב"ה עד כה מפני שהוא מטיב לבניו אע"פ שאינם ראויים, כן יתן לי גם לעתיד מהאי טעמא, כי מה חילוק יש אצלו בין העבר לעתיד ובין מעט לרב.

אסור שיהיו לנו חשבונות בימים אלו, אלא מוכרחים אנו להשריש בלבנו שוב ושוב שהקב"ה הוא טוב ומטיב לכל אע"פ שאינם ראויים ושבואי ייטיב לנו כי שהטיב לנו עד כה, ועל ידי זה נדבק עצמנו למידת החסד והטוב והקב"ה ירעיף עלינו חסדיו. עלינו להוציא את עצמנו מן הבלבול ולחזק את עצמנו בבטחון בה', וכאשר נשמח את עצמנו בתורה ותפילה, אמונה ובטחון, בוודאי יעזור ה' להוציא אותנו במהרה מן הצרה הזאת ולגאול אותנו גאולה שלימה.

המהרש"ק, וכמו שהוא פוסק שם, כך תפסוק, ואל תחפש במקומות אחרים בספריו לראות אם הוא פוסק להיפוך."

הבנה למעשה

נכדו ר' אברהם אטינגער הביא את הסיפור והוסיף בעטו: מאוד תמתי איך יתכן שבאותה שאלה ממש, כשפסק בו כשר היה כשר, וכשפסק טרף היה טרף. עד שמצא את דברי הגמרא במסכת חולין (נ"א א): "ההיא אימרתא דהוה בי רב חביבא דהו שדרן כרעיה בתרייתא (כבשה זו שרגליה האחוריות היו נגרות אחריה), אמר רב יימר: האי שיגרונא נקטיה (חולי מסוים הוא ואינו סימן לטרפה), מתקין לה רבינא: ודלמא חוט השדרה איפסיק? בדקוה, אשכחוה כרבינא (שפסק חוט השדרה), ואפילו הכי, הלכתא כרב יימר (ולא מודקקים לבדוק בהמות שנגרות את רגליהן האחוריות), שגרונא שכית, חוט השדרה לא שכית". הא כל שאע"פ שהלכה כרב יימר ואין חוששים להפסק חוט השדרה, כשאמר רבינא שהוא טרף, כך היה באמת, כי מן השמים מסייעין לצדיקים לפסוק כהלכה.

אכן כך היה כמה וכמה פעמים אצל המהרש"ק, שהיה פוסק לאיסור במה שהיה נראה כנגד פסק השולחן ערוך, ואחר כך כשנתחו את הבהמה נתברר שהיא טרפה מצד אחר.

על כל זה יש להוסיף שהמהרש"ק היה אומר את כל ספר התהלים מדי יום ביומו. אי-אפשר לתפוס זאת בשכל, אבל התבטלותו להקב"ה, הן מחמת עניותו והן על ידי אמירת התהלים, היא זו שהעניקה לו את כח הפסק המיוחד.

מעשה

מעשה בשוחט בעיר אחת מחסידי הרה"ק רבי אברהם מסטרעטין זיע"א, שבני העיר שנסעו לצדיק אחר, לא היו שבעי רצון שאינו נוסע אל רבם, חיפשו ומצאו בו איזה טעם לפגם. פנו אל המהרש"ק והוא פסק כמותם שאסור לאכול משחיטתו.

לאחר זמן הגיע רבו הרה"ק מסטרעטין לעיר, הלך אותו חסיד והגיש לו בשר שהוא שחט. סירב רבו לאכול באמרו: "איני אוכל משחיטתך". אמר לו החסיד: "הלא הרבי יודע שאיני אשם". אמר לו רבו: "צדקת, אבל אם ר' שלמה קלוגער פסל את שחיטתך, אין מה להרהר אחר פסקו!"

בדומה לזה היה מעשה בשוחט בעיר בארדיטשוב שהמהרש"ק פסל אותו ורבנים אחרים ביקשו להתירו. אחד מהרבנים שלח מכתב להגאון רבי אברהם טורקער זצ"ל שיצטרף אף הוא אל המכשירים.

הבנה למעשה

כתב לו הלה: "דברייך ניכרים דברי אמת שיש להתיר את השוחט אליבא דהלכתא, אבל בהגדה של פסח כתוב 'אתא הקב"ה שחט למלאך המות, דשחט לשוחט'. הא יתנח מלאך המות דשחט לשוחט, יפה עשה, כי לפי מה שראה ששחט את השור, סבר לנקום בו. אבל הקב"ה, כיון דבידו להחיות את השוחט, למה שחט את המלאך המות ששחט את השוחט, יחיה את השוחט ודיו מוכח מכאן שהשוחט אסור להחיותו אם כבר נשחט, לכן אם הגאון הקדוש רשכב"ג רבי שלמה קלוגער שחט לשוחט ואסרו, אסור לרב אחר להחיותו ולהתירו!" ואכן לאחר זמן נודע הדבר שאותו שוחט היה מאכיל טרפות. נתברר שהיה לו איזה סם בכיסו שעל ידו היה מסיר סרכות הריאה כאילו לא הייתה. אז או נודע לכל כי מן השמים סייעו להאי גאון וקדוש שלא להביא תקלה על ידו!

כיצד יתכן לסמוך על רב שמתיר ואוסר במקרה זה?

מעובדות חייו ומשנתו של הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל (נסתלק לגזי מרומים ביום א ד'ח' תמוז תרל"ט)

מעשה

ידוע שרבי שלמה קלוגער זצ"ל כתב למעלה מק"ן חיבורים, אשר רבים מהם עדיין נמצאים בכתב-יד, ואי אפשר להבין איך אדם קרוץ מחומר כותב חיבורים רבים כל-כך. ולהשלים את התמונה, ראוי לציין, שבבחרותו התייתם מאביו ומאמו ונתגדל אצל אחרים. אמנם את ביתו הקים עם בת נגיד מפורסם שהתחייב להחזיק אותו על שולחנו כדי שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה, אך מיד לאחר לידת בנו הראשון נפטרו חמיו וחמותו (ואף בנו נפטר), ולא היה לו מי שיפרנסו. וכיון שלא רצה ליהנות מן הרבנות, פתח חנות לפרנסתו, אלא שהיה עסוק שם בלימודו, ואנשים קנו בלי לשלם עד שפשט את רגלו. לא די בכל אלה, אלא שאשת נעוריו נפטרה עליו והוצרך לישא אשה אחרת (בנו הגאון רבי אברהם בנימין זצ"ל נולד מוזהב השניה), וחוזי מזה שכב משך תקופה מסוימת על ערש דוי.

הבנה למעשה

הנה כי כן, למרות כל הנסיגות, לא התרפה מלימודו, אלא עלה ונתעלה עד שהגיע להשגות גבוהות בתורה והוציא מתחת קולמוסו ק"ן חיבורים, ועוד זאת זכה לחיים מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא, כי נתקיים בו "תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי", וזכה לכל הברכות האמורות ללומד תורה לשמה ולמתדבק לחיי החיים.

יש להשוות זאת למה שסיפר מרן ה'פנץ חיים' זצ"ל, שהמהרש"ק ביקש שלאחר פטירתו יטמנוהו בחלקת עניי העם אע"פ שלא היו תלמידי חכמים, ולא בחלקת המשיחים אע"פ שהיו תלמידי חכמים. המהרש"ק ידע מה זה להיות בעניות המביאה לידי ענוה והרגיש שעליו להיות ספון בין אנשים כאלה שחיו את חייהם בענוה.

מעשה

כח הפסק של הגאון היה מלווה בסייעתא דשמיא עצומה, וכבר התבטא עליו הרה"ק מפרמישלאן: כפי שר' שלמה פוסק למטה כך פוסקים למעלה.

הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא זיע"א שאל פעם מרב אחד אם הוא סומך על פסקי המהרש"ק. השיב הלה שקשה לו להסתמך עליהם משום שלפעמים נראה לו שהוא סותר עצמו, בספר אחד כותב כך ובספר אחר כותב כך.

אמר לו הרה"ק מרחמסטריווקא בהאי לישנא: "ר' שלמה קלוגער רוח ה' דיבר בו, והלכה כמותו בכל מקום, במקום שאמר להכשיר, כך היה הדין, ובמקום שאמר לפסול, הדין היה כך, הכל לפי הענין באותה שעה ובאותו מקום".

אוסף הרה"ק ואמר לאותו רב: "איעצך שכל אימת שיש לך שאלה, תחפש אותה באחד מספרי